

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ІМЕНІ П. Л. ШУПИКА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова Приймальної комісії

Академік НАМН України професор
Ю. В. Вороненко
2018 р.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ
ДО АСПИРАНТУРИ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ
«ФТИЗІАТРІЯ»
14.01.26

Київ
2018

СКЛАД ПРЕДМЕТНОЇ КОМІСІЇ:

Фещенко Ю.І. – академік НАМНУ, д.м.н., професор, завідувач кафедри
фтизіатрії і пульмонології НМАПО імені П.Л. Шупика

Зайков С.В. – д.м.н., професор кафедри фтизіатрії і пульмонології НМАПО
імені П.Л. Шупика

Гріцова Н.А. – к.м.н., доцент кафедри фтизіатрії і пульмонології НМАПО
імені П.Л. Шупика

Ніколаєва О.Д. – к.м.н., доцент кафедри фтизіатрії і пульмонології НМАПО
імені П.Л. Шупика

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Зміст програми вступних іспитів до аспірантури охоплює весь обсяг теоретичних знань, умінь і практичних навичок, необхідних лікарю-спеціалісту – фтизіатру для наукової роботи, а також для подальшої самостійної роботи і надання кваліфікованої допомоги хворим на клінічних базах кафедри під час проходження аспірантури.

Основу програми вступного іспиту з фтизіатрії складають дисципліни, що входять у загальний курс підготовки лікарів у медичних інститутах: нормальна анатомія, нормальна фізіологія, патологічна анатомія, курс туберкульозу, терапія, рентгенологія, епідеміологія, фармакологія.

Спеціалісти за науковою спеціалізацією «Фтизіатрія» при вступі в аспірантуру повинні володіти базовими знаннями з фтизіатрії, обґрунтовано відповідати на запитання екзаменаційних білетів та вміти розв'язувати ситуаційні задачі.

Для визначення рівня знань і навичок лікар-спеціаліст за науковою спеціалізацією «Фтизіатрія» складає іспит для вступу в аспірантуру. Іспит проводиться по білетам, які містять 3 теоретичних питання для визначення рівня теоретичної підготовки вступника. З метою визначення базового рівня практичної підготовки вступника до білета додається рентгенограма ОГК і ситуаційна задача клінічного змісту. Максимальна кількість балів за результатами іспиту – 5, по одному балу за кожну правильну відповідь на теоретичне питання, 1 бал за правильний рентгенологічний висновок і 1 бал за правильно розв'язану клінічну задачу.

В разі успішного складання іспиту, лікар-фтизіатр зараховується до аспірантури, після закінчення якої отримує посвідчення встановленого зразку.

Програма
вступних іспитів до аспірантури
за науковою спеціалізацією 14.01.26 «Фтизіатрія»

1.0	Теоретичні питання фтизіатрії
1.1	Етіологія і патогенез туберкульозу. Шляхи передачі туберкульозу.
1.2	Анатомія органів дихання. Анатомічна будова легень і плеври, бронхіального дерева та судинної системи легень.
1.3	Патологічна анатомія туберкульозу.
1.4	Імунітет і алергія при туберкульозі. Механізми імунітету антитілоутворення, поняття підвищеної чутливості уповільненого типу.
1.5	Патогенність і вірулентність мікобактерій. Резистентність мікобактерій до чинників зовнішнього середовища і хіміопрепаратів.
1.6	Атипові мікобактерії, їхня класифікація і значення для зараження і розвитку захворювань у людини і тварин.
1.7	Формування туберкульозних вогнищ, морфологічні особливості при прогресуванні і загоєнні.
1.8	Параспецифічні реакції при туберкульозі.
1.9	Латентний мікробізм.
1.10	Патоморфоз і танатогенез туберкульозу на сучасному етапі.
1.11	Морфологія вакцинного процесу.
2.0	Епідеміологія і організація боротьби з туберкульозом
2.1	Основні епідеміологічні показники розповсюдженості туберкульозу.
2.2	Основні принципи організації боротьби туберкульозом в Україні, етапи боротьби з туберкульозом.
2.3	Законодавство по боротьбі з туберкульозом в Україні. Основні директивні документи по організації боротьби з туберкульозом.
2.4	Протитуберкульозний диспансер. Принципи роботи протитуберкульозного диспансеру.
2.5	Задачі і типи диспансерних протитуберкульозних закладів, їхня структура.
2.6	Групи диспансерного обліку і тактика у відношенні кожної групи. Профілактична робота диспансеру.
2.7	Позадиспансерна робота дільничного лікаря. Облікові та звітні форми.
2.8	Поняття про осередок туберкульозної інфекції. Відстеження контактів.
2.9	Робота лікаря-фтизіатра у вогнищі туберкульозної інфекції.
2.10	Експертиза працездатності при туберкульозі.
2.11	Заходи проти туберкульозу сільськогосподарських тварин і профілактика зараження від них людей.
2.12	Фактори ризику розвитку захворювання на туберкульоз.

2.13	Хіміорезистентний туберкульоз. Причини і механізми формування.
2.14	Фактори погіршення епідемічної ситуації щодо туберкульозу в Україні та світі.
2.15	«Покласти край ТБ» стратегія контролю за туберкульозом.
2.16	Національна цільова соціальна програма протидії захворюванню на туберкульоз.
2.17	Організація протитуберкульозної роботи серед дітей і підлітків. Методика й організація туберкулінодіагностики дітей і підлітків, які підлягають диспансерному спостереженню.
2.18	Роль первинної ланки медичної допомоги в сучасній стратегії боротьби з туберкульозом.
3.0	Виявлення та діагностика туберкульозу.
3.1	Робота лікаря ПМСД з організації своєчасного виявлення туберкульозу у дорослих.
3.2	Робота лікаря ПМСД з організації своєчасного виявлення туберкульозу у дітей.
3.3	Ведення хворих із кашлем на рівні ПМСД. Відбір хворих для проведення мікроскопії мазка мокротиння.
3.4	Показання, протипоказання до проведення проби Манту з 2 ТО ППД-Л, врахування та інтерпретація результатів.
3.5	Забезпечення медичного маршруту пацієнта за результатами туберкулінодіагностики.
3.6	Алгоритм дії лікаря ПМСД при підозрі на туберкульоз органів дихання.
3.7	Основні методи діагностики туберкульозу на рівні протитуберкульозних закладів (обов'язкові, додаткові, факультативні).
3.8	Лабораторні методи діагностики туберкульозу.
3.9	Забезпечення ефективного лабораторного підтвердження туберкульозу на рівні ПМСД. Правила і техніка забору мокротиння.
3.10	Обладнання і організація роботи пункту забору мокротиння.
3.11	Індикатори ефективності роботи лабораторії. Ведення документації.
3.12	Гемограма в клініці туберкульозу і її діагностичне значення.
3.13.	Показання до спинномозкової пункції в клініці туберкульозу. Диференціальна діагностика туберкульозного менінгіту.
3.14	Показання до плевральної пункції в клініці туберкульозу. Диференціальна діагностика туберкульозного плевриту.
3.15	Методи рентгенологічного дослідження в клініці туберкульозу. Показання до різних видів рентгенологічного дослідження.
3.16	Значення методів клінічної цитології в диференціальній діагностиці туберкульозу й інших захворювань.
3.17	Молекулярно-генетичні методи дослідження в клініці туберкульозу.
3.18	Культуральне дослідження харкотиння на МБТ.
3.19	Тести медикаментозної чутливості мікобактерій туберкульозу і методи її визначення.

3.20	Симптоми та синдроми в практиці лікаря фтизіатра.
3.21	Дослідження функції органів дихання та серцево-судинної системи.
3.22	Медична карта стаціонарного хворого. Алгоритм обґрунтування попереднього діагнозу.
3.23	Рентгенологічна картина нормальної грудної клітини в прямої і бічний проекціях (тіні м'яких тканин, середостіння, кісткового скелета, діафрагми, серця і значних судин, легеневі поля, корені легень). Проекція легневих часток і сегментів.
3.24	Тлумачення рентгенологічних змін при туберкульозі (локалізація, характер, розмір, форма й інтенсивність тіней).
3.25	Дослідження функції печінки. Значення печінкових проб у діагностиці побічної дії хіміопрепаратів. Дослідження функції нирок. Електролітний обмін, система коагуляції, дослідження гормональних порушень при туберкульозі.
4.0	Клініка і диференціальна діагностика туберкульозу
4.1	Визначення випадку туберкульозу, класифікація ТБ. Формулювання діагнозу, зміна діагнозу в результаті лікування.
4.2	Первинний туберкульоз у дітей і підлітків. Патогенез первинного туберкульозу. Параспецифічні реакції при первинному туберкульозі.
4.3	Туберкульоз невстановленої локалізації. Особливості клінічних проявів, діагностики, диференціальної діагностики.
4.4	Первинний туберкульозний комплекс. Патоморфологічні особливості в різноманітні періоди розвитку і перебігу первинного комплексу в дітей і підлітків, диференціальна діагностика. Перебіг і наслідки.
4.5	Туберкульоз внутрішньогрудних лімфатичних вузлів, патоморфологія і клініка. Діагностика і диференціальна діагностика. Перебіг і наслідки.
4.6	Ускладнення первинного туберкульозу - рання генералізація процесу, у тому числі міліарний туберкульоз, туберкульозний менінгіт, бронхолегеневі ураження, плеврит.
4.7	Особливості розвитку і перебігу первинного туберкульозу в різноманітних вікових групах.
4.8	Первинні форми туберкульозу у дорослих. Причини, особливості перебігу, клінічних проявів. Диференціальна діагностика.
4.9	Дисемінований туберкульоз легень. Патогенез, патоморфологія, діагностика і диференціальна діагностика. Перебіг і наслідки.
4.10	Диференційно-діагностичний ряд при дисемінаціях (саркоїдоз, туберкульоз, канцероматоз, системні ураження, рідкісні захворювання).

4.11	Вогнищевий туберкульоз легень. Визначення відповідно до існуючої класифікації. Частота вогнищевого туберкульозу легень. Патогенез і патологічна анатомія. Клінічна картина. Діагностика. Перебіг і наслідки. Методи визначення активності вогнищевого туберкульозу легень.
4.12	Інфільтративний туберкульоз легень. Визначення відповідно до існуючої класифікації. Патогенез і патологічна анатомія. Клініко-рентгенологічні варіанти інфільтративного туберкульозу легень (лобулярний, округлий, хмароподібний, перисцисурит, лобіт). Перебіг і наслідки. Диференціально-діагностичний ряд при виявленні в легені інфільтративної тіні (туберкульоз, центральний і периферичний рак легені, неспецифічна пневмонія, інфаркт легені, еозінофільна пневмонія, мікози тощо).
4.13	Казеозна пневмонія. Визначення відповідно до існуючої класифікації. Патогенез і патологічна анатомія. Діагностика, диференціальна діагностика, клініко-рентгенологічні форми. Особливості перебігу і наслідки у даний час.
4.14	Туберкульома легень. Визначення відповідно до існуючої класифікації. Патогенез і патологічна анатомія. Клініко-рентгенологічні варіанти. Діагностика і диференціальна діагностика з кулеподібними утвореннями іншої етіології. Перебіг і наслідки. Особливості сучасної лікувальної тактики при туберкуломах.
4.15	Фіброзно-кавернозний туберкульоз легень. Визначення і характеристика. Патогенез і патоморфологія фіброзно-кавернозного туберкульозу легень. Епідеміологічне значення. Клінічні варіанти. Діагностика і диференціальна діагностика. Перебіг і наслідки.
4.16	Циротичний туберкульоз легень. Визначення відповідно до сучасної класифікації. Патогенез і патологічна анатомія. Основні причини формування циротичного туберкульозу. Клінічна картина. Діагностика і диференціальна діагностика. Перебіг. Ускладнення.
4.17	Туберкульозний плеврит. Патогенез і патоморфологія плевритів. Клініко-рентгенологічна картина різноманітних форм туберкульозного плевриту. Перебіг і наслідки. Діагностика і диференціальна діагностика з плевритами іншої етіології.
4.18	Міліарний туберкульоз легень. Патогенез і патологічна анатомія. Основні причини формування міліарного туберкульозу. Клінічна картина. Діагностика і диференціальна діагностика. Перебіг і наслідки.
4.19	Туберкульоз верхніх дихальних шляхів (гортані, трахеї і бронхів). Патогенез, патологічна анатомія. Клінічні прояви. Діагностика і диференціальна діагностика. Перебіг і наслідки. Ускладнення.

4.20	Туберкульоз органів дихання, комбінований із пиловими фаховими захворюваннями легень. Патогенез і патологічна анатомія туберкульозу легень у сполученні з різноманітними по характеру фаховими пиловими захворюваннями. Клінічні прояви різноманітних пневмоконіозів у сполученні з туберкульозом. Рентгенологічна діагностика і диференціальна діагностика. Перебіг і прогноз.
4.21	Туберкульоз мозкових оболонок і центральної нервової системи. Патогенез і патологічна анатомія. Клінічні прояви основних форм менінгіту (базальний, спинальний, менінгоенцефаліт). Діагностика і диференціальна діагностика з менінгітами іншої етіології. Перебіг і наслідки, ускладнення.
4.22	Туберкульоз кишківника, очеревини, брижових лімфатичних вузлів. Патогенез і патологічна анатомія. Клініка. Діагностика і диференціальна діагностика. Лікування. Перебіг і наслідки.
4.23	Туберкульоз кісток і суглобів. Патогенез і патологічна анатомія. Фази і стадії процесу. Клінічна картина. Діагностика і диференціальна діагностика. Лікування. Перебіг і наслідки.
4.24	Туберкульоз сечових, статевих органів Патогенез, патологічна анатомія Клінічна картина при ураженні різноманітних сечостатевих органів. Діагностика. Перебіг і наслідки. Лікування.
4.25	Туберкульоз периферичних лімфатичних вузлів. Патогенез і патологічна анатомія. Форми і клінічні прояви. Діагностика і диференціальна діагностика. Лікування.
4.26	Туберкульоз шкіри. Патогенез, патологічна анатомія. Клінічні прояви. Діагностика і диференціальна діагностика. Лікування. Перебіг і наслідки.
4.27	Туберкульоз очей. Патогенез, патологічна анатомія. Форми. Клініка. Діагностика. Лікування. Перебіг і наслідки.
4.28	Туберкульоз, сполучений з іншими захворюваннями. Особливості перебігу туберкульозу при сполученні з цукровим діабетом. Патогенез. Клінічна картина. Особливості лікування. Туберкульоз у сполученні з захворюваннями серцево-судинної системи, шлунково-кишкового тракту. Клініка. Особливості перебігу.
4.29	Туберкульоз і рак легені. Діагностика, клініка. Туберкульоз в осіб, що страждають психічними захворюваннями. Особливості перебігу і лікування.
4.30	Туберкульоз, вагітність і материнство. Особливості ведення випадків. Тактика і методи лікування в допологовому і післяпологовому періодах. Особливості патогенезу і клініки.
4.31	Ко-інфекція туберкульоз/ВІЛ/СНІД. Особливості перебігу. Особливості ведення випадку, моніторинг ефективності лікування.

4.32	Мікобактеріози легень та інших органів. Особливості діагностики та дифдіагностики. Лікування.
5.0	Лікування хворих на туберкульоз
5.1.	Основні принципи лікування хворих на туберкульоз. Категорії хворих.
5.2	Протитуберкульозні препарати, характеристика. Сучасна класифікація.
5.3	Стандартизоване лікування хворих на туберкульоз категорії, 1, 2, 3.
5.4	Лікування хіміорезистентного туберкульозу. Класифікація медикаментозної стійкості.
5.5	Ведення пацієнтів, які перервали лікування.
5.6	Індивідуалізовані режими лікування хіміорезистентного туберкульозу. Формування режимів.
5.7	Побічні реакції на протитуберкульозні препарати, шляхи усунення. Ведення побічних реакцій, моніторинг.
5.8	Переваги амбулаторної моделі лікування. Організація лікування в закладах ПМСД.
5.9	Особливості лікування дітей, вагітних, ВІЛ-інфікованих та хворих із супутніми захворюваннями.
5.10	Формування прихильності до лікування на стаціонарному і амбулаторному етапах. Загальні підходи до навчання населення, хворих та медичних працівників з питань туберкульозу.
5.11	Патогенетична терапія туберкульозу. Методи, показання, протипоказання.
5.12	Хірургічні методи лікування хворих на туберкульоз. Види оперативних втручань. Показання і протипоказання до кожного виду оперативних втручань.
5.13	Дозування протитуберкульозних препаратів, поняття про дозу.
5.14	Загальні принципи формування режимів хіміотерапії для хворих на МРТБ/РРТБ.
5.15	Режими хіміотерапії при моно- та полі резистентності.
5.16	Показання для припинення лікування та переведення на паліативний догляд.
5.17	Оцінка результатів лікування хворих 1,2,3 категорій, моніторинг ефективності.
5.18	Оцінка результатів лікування хворих 4 категорії, моніторинг ефективності.

5.19	Показання до госпіталізації хворих на туберкульоз.
5.20	Виписка зі стаціонару, показання.
5.21	Санаторно-курортне лікування хворих на туберкульоз. Показання, протипоказання.
5.22	Невідкладна допомога в клініці туберкульозу. Надання допомоги при легеневій кровотечі і кровохарканні (медикаментозної, хірургічної), боротьба з аспіраційною асфіксією і пневмонією. Невідкладна допомога при спонтанному пневмотораксі. Невідкладна допомога при гострій дихальній і серцевій недостатності, інтоксикаційному синдромі, ателектазі, ТЕЛА, стенозі гортані, отруєнні ізоніазидом. Лікування гострої ниркової недостатності при амилоїдозі.
6.0	Профілактика туберкульозу
6.1	Інфекційний контроль за туберкульозом в лікувальних закладах. Визначення та компоненти інфекційного контролю.
6.2	Вакцинопрофілактика туберкульозу. Показання і протипоказання до імунізації БЦЖ.
6.3	Перебіг післявакцинального періоду, ускладнення БЦЖ.
6.4	Хіміопрофілактика туберкульозу. Показання до хіміопрофілактики у дорослих і дітей.
6.5	Поняття про осередок туберкульозної інфекції. Комплекс профілактичних заходів в осередках туберкульозної інфекції.
6.6	Ступінь епідемічної небезпеки вогнища туберкульозу. Критерії визначення.
6.7	Головні напрямки профілактичної роботи щодо туберкульозу. Соціальна профілактика.
6.8	Алгоритм дії лікаря при відстеженні контактів з ТБ хворим серед дорослих.
6.9	Алгоритм дії лікаря при відстеженні контактів з ТБ хворим серед дітей.
6.10	Навчальна та санітарно-освітня робота серед хворих, членів родин, медичних працівників, населення.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Адаптована клінічна настанова, заснована на доказах «Туберкульоз» – 2014.
2. Бажора Ю.И., Кресюн В.И., Фещенко Ю.И., Асмолов А.К., Николаевский В.В. Молекулярно-генетические механизмы туберкулезной инфекции. – Одесса: Мед. университет, 2005. – 296 с.
3. Беллендир Э.Н. Внелегочный туберкулез. – СПб.: Гиппократ, 2000. – 374 с.
4. Державна служба України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань. Методичні рекомендації для медичних працівників щодо надання послуг з консультивання та тестування на ВІЛ-інфекцію. 2011 рік.
5. Диференційна діагностика та інші проблеми туберкульозу в клінічних ситуаціях /За ред. В.І. Петренка, М.М. Савули. – Тернопіль: ТДМУ, 2009. – 244 с.
6. Закон України від 05.07.2001 року № 2586-III «Про протидію захворюванню на туберкульоз».
7. Закон України від 16.10.2012 року № 5451-VI «Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії захворюванню на туберкульоз на 2012 - 2016 роки».
8. Ліпкан Г.М. Лабораторна діагностика туберкульозу та контроль за якістю бактеріологічних досліджень /Г.М.Ліпкан, В.Г.М'ясніков, Т.Л.Сақун та ін.- К.: Медицина, 2006. – 128 с.
9. МОЗ України. Туберкульоз в Україні (Аналітично-статистичний довідник за 2001–2014 роки).
10. Наказ МОЗ України від від 08.04.2014 року N 252 «Про затвердження шостого випуску Державного формуляра лікарських засобів та забезпечення його доступності».
11. Наказ МОЗ України від 02.03.2011 року № 127 «Про затвердження примірних табелів оснащення медичною технікою та виробами медичного призначення центральної районної (районної) та центральної міської (міської) лікарень».

12. Наказ МОЗ України від 28.09.2012 р. № 751 «Про створення та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги в системі Міністерства охорони здоров'я України», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 29 листопада 2012 року за № 2001/22313.
13. Наказ МОЗ України від 28.05.08 року № 276 «Клінічний протокол надання медичної допомоги хворим на поєднані захворювання – туберкульоз та ВІЛ-інфекцію».
14. Наказ МОЗ України від 16.09.2011 року № 595 «Про порядок проведення профілактичних щеплень в Україні та контроль якості й обігу медичних імунобіологічних препаратів».
15. Наказ МОЗ України від 19.08.2005 року № 415 «Про удосконалення добровільного консультування і тестування на ВІЛ-інфекцію», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 22 листопада 2005 р. за N 1404/11684 (із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства охорони здоров'я України від 14 лютого 2012 року N 114)
16. Наказ МОЗ України від 21.12.2010 року № 1141 «Про затвердження Порядку проведення тестування на ВІЛ-інфекцію та забезпечення якості досліджень, форм первинної облікової документації щодо тестування на ВІЛ-інфекцію, інструкцій щодо їх заповнення».
17. Наказ МОЗ України від 12.07.2010 року № 551 «Про затвердження клінічного протоколу антиретровірусної терапії ВІЛ-інфекції у дорослих та підлітків».
18. Наказ МОЗ України № 620 від 04.09.2014 р. «Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги. Туберкульоз».
19. Наказ МОЗ України № 595 від 16.09.2011 р. «Про порядок проведення профілактичних щеплень в Україні та контроль якості й обігу медичних імунобіологічних препаратів».

20. Наказ МОЗ України №1091 від 21.12.2012р. «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при туберкульозі».
21. Розенштраух Л.С., Рыбакова Н.И., Виннер М.Г. Рентгенодиагностика захворювань органів дихання: Руководство для лікарів. – М.: Медицина, 1987. – 640 с.
22. Туберкульоз, ВІЛ-інфекція/СНІД: Навчальний посібник / Р.Г. Процюк, В.Ф. Москаленко, В.І. Петренко та ін. – К.: Медицина, 2009. – 424 с.
23. Туберкульоз: Підручник /За ред. проф. О.К.Асмолова. – Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2002. – 276 с.
24. Туберкульоз в Україні (Аналітико-статистичний довідник за 2001-2012р.р.). Фещенко Ю.І., Мельник В.М. Організація протитуберкульозної допомоги населенню: Виробниче видання. – К.: Здоров'я, 2006. – 656 с.
25. Фещенко Ю.І., Мельник В.М. Організація лікування хворих на туберкульоз. – К.: Здоров'я, 2009. – 488с.
26. Фещенко Ю.І., Мельник В.М., Ільницький І.Г. Основи клінічної фтизіатрії: Керівництво для лікарів (в 2-х томах). – К.-Л.: Атлас, 2007. – 1174 с.
27. Фещенко Ю.І., Мельник В.М., Ільницький І.Г. Пульмонологія та фтизіатрія: Національний підручник (в 2-х томах).- К.-Л.: Атлас, 2011.-1362 с.
28. Фещенко Ю.І., Мельник В.М., Турченко Л.В., Лірник С.В. Туберкульоз: організація діагностики, лікування, профілактики та контролю за смертністю. – К.: Здоров'я, 2010. – 446 с.
29. Фещенко Ю.І., Мельник В.М., Лірник С.В. Менеджмент у фтизіатрії. – К.: Здоров'я, 2007. – 679 с.
30. Фещенко Ю.І., Ільницький І.Г., Мельник В.М., Панасюк О.В. Туберкульоз позалегеневої локалізації. – К.: Логос, 1998. – 376 с.
31. Фещенко Ю.І., Мельник В.М. Контроль за туберкульозом в умовах Адаптованої ДОТС-стратегії. – К.: Медицина, 2007. – 480 с.
32. Фещенко Ю.І., Мельник В.М. Сучасна стратегія боротьби з туберкульозом в Україні. – К.: Здоров'я, 2007. – 664 с.

33. Фещенко Ю.І., Мельник В.М. Сучасні методи діагностики, лікування і профілактики туберкульозу. – К.: Здоров'я, 2002. – 904 с.
34. Фещенко Ю.І., Мельник В.П. Організація контролю за хіміорезистентним туберкульозом. – К.: Здоров'я, 2013. – 703 с.
35. Фещенко Ю.І., Мельник В.М. Фтизіоепідеміологія. – К.: Здоров'я, 2004. – 624с.
36. Фтизіатрія (збірник завдань для тестового контролю знань) / За ред. В.М. Москаленка, В.І. Петренка. – Вінниця: Нова книга. – 2005. – 246 с.
37. Хоменко А.Г. Туберкулез: Руководство для врачей. – М.: Медицина, 1996. – 496 с.
38. Abdool-Karim, S. et al. Timing of Initiation of Antiretroviral Drugs during Tuberculosis Therapy. *NEJM*, 2010; 362:697-706.
39. Brudey K. Gordon M. Mostrom P. Svensson L. Jonsson B. Sola C. Ridell M. Rastogi N. Molecular epidemiology of *Mycobacterium tuberculosis* in western Sweden. *Journal of Clinical Microbiology*. 42(7):3046-51, 2004.
40. Chaulk CP. Kazandjian VA. Directly observed therapy for treatment completion of pulmonary tuberculosis: Consensus Statement of the Public Health Tuberculosis Guidelines Panel. *JAMA*. 279(12):943-8, 1998 Mar 25.
41. Dowdy DW et al. Impact and cost-effectiveness of culture for diagnosis of tuberculosis in HIV-infected Brazilian adults. *PLoS One*, 2008, 3(12):e4057.
42. Furin et al., Eliminating the category II retreatment regimen from national tuberculosis programme guidelines: the Georgian experience
43. Bulletin of the World Health Organization; Type: BLT.11.092320. 2011.
44. Gegia M. Kalandadze I. Kempker RR. Magee MJ. Blumberg HM. Adjunctive surgery improves treatment outcomes among patients with multidrug-resistant and extensively drug-resistant tuberculosis. *International Journal of Infectious Diseases*. 16(5):e391-6, 2012
45. Grant AD, Mngadi KT, van Halsema CL, Luttig MM, Fielding KL, Churchyard GJ. Adverse events with isoniazid preventive therapy: experience from a large trial. *AIDS*. 2010 Nov;24 Suppl 5:S29-36. doi: 10.1097/01.aids.0000391019.10661.66.

- 46.Hermans SM, Castelnuovo B, Katabira C, Mbidde P, Lange JM, Hoepelman AI, Coutinho A, Manabe YC. Integration of HIV and TB Services Results in Improved TB Treatment Outcomes and Earlier Prioritized ART Initiation in a Large Urban HIV Clinic in Uganda. *J Acquir Immune Defic Syndr*. 2012 Jun 1;60(2):e29-35.
- 47.Kang MW. Kim HK. Choi YS. Kim K. Shim YM. Koh WJ. Kim J. Surgical treatment for multidrug-resistant and extensive drug-resistant tuberculosis. *Annals of Thoracic Surgery*. 89(5):1597-602, 2010.
- 48.Kaur A. Basha A. Ranjan M. Oommen A. Poor diagnostic value of adenosine deaminase in pleural, peritoneal & cerebrospinal fluids in tuberculosis. *Indian Journal of Medical Research*. 95:270-7, 1992.
- 49.Mitnick C. Bayona J. Palacios E. Shin S. Furin J. Alcantara F. Sanchez E. Sarria M. Becerra M. Fawzi MC. Kapiga S. Neuberg D. Maguire JH. Kim JY. Farmer P. Community-based therapy for multidrug-resistant tuberculosis in Lima, Peru. *New England Journal of Medicine*. 348(2):119-28, 2003.
- 50.Rodrigues, L., et al. Effect of BCG revaccination on incidence of tuberculosis in school-aged children in Brazil: the BCG-REVAC cluster-randomised trial. *The Lancet*, Volume 366, Issue 9493, Pages 1290 - 1295, 8 October 2005 .
- 51.Roth, A., et al. Effect of revaccination with BCG in early childhood on mortality: randomised trial in Guinea-Bissau *BMJ* 2010;340:c671 .
- 52.Seddon, J. et al. Caring for Children with Drug-resistant Tuberculosis: Practice-based Recommendations *Am. J. Respir. Crit. Care Med*. rccm.201206- 1001CI First published online September 13, 2012 as doi:10.1164/rccm.201206-1001CI.
- 53.Seddon JA, Godfrey-Faussett P, Hesselning AC, Gie RP, Beyers N, Schaaf HS. Management of children exposed to multidrug-resistant
- 54.*Mycobacterium tuberculosis* *Lancet Infect Dis*. 2012 Jun;12(6):469-79. doi: 10.1016/S1473-3099(11)70366-8. Epub 2012 Feb 27.
- 55.Somocurcio JG. Sotomayor A. Shin S. Portilla S. Valcarcel M. Guerra D. Furin J. Surgery for patients with drug-resistant tuberculosis: report of 121 cases receiving community-based treatment in Lima, Peru. *Thorax*. 62(5):416-21, 2007.

- 56.Torun T. Tahaoglu K. Ozmen I. Sevim T. Atac G. Kir A. Gungor G. Bolukbasi Y. Maden E. The role of surgery and fluoroquinolones in the treatment of multidrug-resistant tuberculosis. *International Journal of Tuberculosis & Lung Disease*. 11(9):979-85, 2007.
- 57.UNAIDS/WHO Policy Statement on HIV Testing. 2004.
- 58.World Health Organization. “Compendium of Indicators for Monitoring and Evaluating National Tuberculosis Program, 2004. WHO/HTM/TB/2004.344”
- 59.World Health Organization. Guidelines for intensified tuberculosis case-finding and isoniazid preventive therapy for people living with HIV in resource-constrained settings. 2011; WHO; ISBN 978 92 4 150070 8.
- 60.World Health Organization. Policy on TB infection control in health-care facilities, congregate settings and households. 2009; WHO; ISBN 978 924 159832 2.
67. WHO policy on collaborative TB/HIV activities: guidelines for national programmes and other stakeholders (Annexes for webposting and CD-Rom distribution with the policy guidelines). Geneva, WHO, 2012.
- 68.WHO. Treatment of Tuberculosis: guidelines for national programmes (Fourth edition). WHO, 2010.
- 69.WHO Rapid advice: treatment of tuberculosis in children, 2010.
- 70.WHO. Guidance on couples HIV testing and counselling, including antiretroviral therapy for treatment and prevention in serodiscordant couples. Geneva, WHO, 2012.

Голова предметної комісії
завідувач кафедри фтизіатрії та
пульмонології

Ю. І. Фещенко